

Jak mocno może bić martwe serce? Rozważania na temat współczesnej literatury sanskrytu

Współczesna literatura sanskrytu nie doczekała się uwagi indologów, na jaką z całą pewnością zasługuje. Przyczyną takiego stanu rzeczy jest zapewne przekonanie, że ma ona wartość jedynie komentatorską, czy wręcz podrzędną, i w pewnym sensie jest już od dawna martwa, tak jak sam język. Opinie tę budowali i umacniali angielscy orientaliści okresu kolonialnego. To oni tworzyli kanony dla studiów nad sanskrytem, wskazując na najstarsze teksty stworzone na subkontynencie indyjskim, jako warte naukowego zainteresowania i opisu. Przez dziesiątki lat obdarzano zainteresowaniem teksty wedyjskie i związane z wedyjską egzegezą oraz utwory epickie, a z tradycji literatury tzw. klasycznej (*kāvya*) godny uwagi wydawał się niemal wyłącznie jeden autor—Kālidāsa. Sytuacja stopniowo uległa i wciąż ulega zmianie, ale współczesna literatura sanskrycka i jej twórcy ciągle jeszcze oczekują na swoich odkrywców. Tezy o rzekomej śmierci sanskrytu znajdują swoich zwolenników, ale jeszcze więcej przeciwników. Jednak dyskusje nie przekładają się na działania, czyli szeroko zakrojone badania nad obecną kondycją literatury sanskryckiej.

Pandita Kshama Rao (1890-1954), wybitna, jednak obecnie zapomniana współczesna pisarka tworząca w sanskrycie, pytana dlaczego nie tworzy w „żywym” języku, odpowiadała, że dla niej język żyje wówczas, gdy można w nim pisać o sprawach właśnie dziejących się na naszych oczach (Preface, *Uttarasatyāgrahagīta*). I o takich właśnie nurtujących ją sprawach pisała, używając zarówno dawnych form, jak również nowych dla tradycji literackiej sanskrytu gatunków literackich. Dwa poematy wierszem poświęciła Mahatmie Gandhii, wierząc, że piękno sanskrytu uwzniośli idee głoszone przez człowieka, którego podziwiała. Relacjonowała wydarzenia dokładnie. Kiedy opisywała reakcje Gandhiego w chwili wybuchu II wojny światowej, nie omieszkała wspomnieć o liście Ignacego Paderewskiego skierowanym do Gandhiego i udzielonej przez niego odpowiedzi.

Wśród obecnie tworzących w sanskrycie autorów nie brak takich, którzy eksperymentują z formą tekstu, na przykład używając typografii aby zilustrować jakieś emocje i uwypuklić przesłanie utworu. Są twórcy słuchowisk radiowych, skryptów dla filmu i programów telewizyjnych. Warstwa językowa uzupełniana jest przez neologizmy, aby opisywać nowe zjawiska, tak, jak dzieje się to w każdym innym języku. Jednocześnie sanskryt nie jest językiem używanym na co dzień, choć nieliczni respondenci w dokonywanych w Indiach spisach wskazują go jako język ojczysty.

Na sanskryt tłumaczone były i nadal są tłumaczone dzieła autorów zagranicznych oraz autorów tworzących w innych językach indyjskich. Wydawane były i są periodyki (dzienniki, tygodniki i miesięczniki).

Co powoduje, że serce literatury sanskryckiej nadal bije? Jakie tematy poruszają współczesne dzieła? Jak wygląda sanskryckie życie literackie obecnie? Podczas realizacji projektu spróbujemy odnaleźć odpowiedzi na te i inne pytania, które mogą nasunąć się w trakcie naszych dociekań.

Nie ulega wątpliwości, że analiza wybranych przykładów sanskryckich dzieł tworzonych w Indiach od XIX do XXI wieku i analiza przekładów literatury rodzimej i zagranicznej na sanskryt będzie świadczyła nie tylko o kontynuowaniu tradycji, ale także o nieuchronnych zmianach (czyli o żywotności wspomnianej tradycji). Co więcej, wiele spośród dzieł potraktować można jako narrację historyczną, wiele z nich może stać się źródłem wiedzy o budowaniu tożsamości regionalnej.

Efektom realizacji projektu będzie przybliżenie często pomijanej w dyskursie naukowym współczesnej literatury sanskryckiej. Planujemy stworzyć kompendium trendów i tendencji, które w niej przeważają, przedstawić sylwetki pisarzy, którzy obecnie tworzą w sanskrycie i dokonać, wraz ze szczegółową analizą, tłumaczeń całości (w przypadku krótszych utworów) lub części (dla dłuższych kompozycji) wybranych oryginalnych dzieł, które powstawały w tym języku w XIX wieku i później. Wyniki badań przedstawione zostaną w formie wystąpień seminaryjnych i konferencyjnych, wykładów w ośrodkach akademickich w kraju i za granicą oraz artykułów w recenzowanych czasopismach i monografiach w języku angielskim poświęconych tematyce projektu.